

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 12, 2021 | 30.12.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.12.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.5)

УДК 336.717

*I. I. Rekunenko,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансових технологій і підприємництва,
Сумський державний університет,
ORCID ID: 0000-0002-1558-629X
A. A. Shalda,
студентка спеціальності фінанси, банківська справа та страхування,
Сумський державний університет
ORCID ID: 0000-0003-1910-4988
V. O. Cheypesh,
студент спеціальності фінанси, банківська справа та страхування,
Сумський державний університет
ORCID ID: 0000-0003-0059-7065*

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*I. Rekunenko
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Financial Technology and Enterprise, Sumy State University
A. Shalda
Student of specialty «Finance, banking and insurance»,
Sumy State University
V. Cheypesh
Student of specialty «Finance, banking and insurance»,
Sumy State University*

THE ROLE OF THE BANKING SECTOR IN THE STOCK MARKET OF UKRAINE

На сьогодні у становлення фондового ринку важливу роль відіграють банківські установи, які займають найбільшу питому вагу серед усіх учасників ринку цінних паперів та мають неабиякий вплив на його стан в умовах нестабільного економічного становища країни. Однак, зазвичай, увага приділяється лише одному із видів діяльності банків на ринку цінних паперів. Тому з метою вивчення та узагальнення основних тенденцій розвитку фондового ринку в статті детально розглянуто та визначено основну роль банківського сектору на ринку цінних паперів. Виокремлено теоретичні положення щодо форм, методів та інструментів, які використовують банківські установи на фондовому ринку. Наведено результати практичного дослідження щодо місця та ролі діяльності банків на ринку цінних паперів в ролі емітента, інвестора та професійного учасника ринку. Особливу увагу приділено дослідженню та аналізу основних напрямків діяльності банків на фондовому ринку України. Проаналізовано інвестиційну активність вітчизняних банків. Розглянуто професійну діяльність банківських установ в ролі брокерів та дилерів. Охарактеризовано роль та значення недержавних пенсійних фондів у спільній роботі з банками на фондовому

ринку. Здійснено аналіз сучасного стану емісійних операцій, які пов'язані з цінними паперами банків на фондовому ринку України. Проведено аналіз сучасного стану емісії облигацій, акцій та інших фінансових інструментів вітчизняними банківськими установами. Проаналізовано теоретико-методологічні питання розвитку банківських установ як фінансових посередників та інфраструктурних учасників ринку цінних паперів. Проведено аналіз банків, які на сьогоднішній день є активними учасниками ринку цінних паперів. З'ясовано види кредитно-інвестиційних портфелів та проаналізовано їх в розрізі запропонованої НБУ класифікації фінансових інвестицій у 2016-2020 рр. Відзначено, що вітчизняні банківські установи мають тенденцію до збільшення обсягів кредитно-інвестиційного портфелю, з кожним роком надаючи більшу перевагу вкладенням в цінні папери та довгострокові інвестиції. Узагальнено особливості функціонування банків на фондовому ринку.

Today, banking institutions play an important role in the formation of the stock market, which occupies the largest share among all participants in the securities market and have a significant impact on its state in the unstable economic situation of the country.

However, usually, attention is paid to only one of the activities of banks in the securities market.

Therefore, in order to study and summarize the main trends in the stock market, the article considers in detail and defines the main role of the banking sector in the securities market.

Theoretical provisions on the forms, methods and tools used by banking institutions in the stock market are highlighted.

The results of practical research on the place and role of banks in the securities market in the role of issuer, investor and professional market participant are presented.

Particular attention is paid to the study and analysis of the main areas of activity of banks in the stock market of Ukraine.

Investment activity of domestic banks is analyzed.

The professional activity of banking institutions in the role of brokers and dealers is considered.

The role and importance of private pension funds in joint work with banks in the stock market are described.

An analysis of the current state of issuance operations related to banks' securities on the stock market of Ukraine has been carried out.

The analysis of the current state of issue of bonds, shares and other financial instruments by domestic banking institutions is carried out.

Theoretical and methodological issues of development of banking institutions as financial intermediaries and infrastructural participants of the securities market are analyzed.

The analysis of banks that are currently active participants in the securities market is conducted.

The types of credit and investment portfolios are clarified and analyzed in the context of the classification of financial investments proposed by the National Bank of Ukraine in 2016-2020.

It is noted that domestic banking institutions tend to increase the volume of the loan and investment portfolio, each year giving greater preference to investing in securities and long-term investments.

The peculiarities of the functioning of banks in the stock market are generalized.

Ключові слова: фондовий ринок; банківський сектор; цінні папери; інвестиційна діяльність; емісія; акції; облигації.

Key words: stock market; banking sector; securities; investment activity; emission; stocks; bonds.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Безумовно, для кожної країни дуже важливим є безперервний рух фінансових ресурсів між її галузями, який тісно пов'язаний з налагодженою роботою інституційних учасників ринку цінних паперів, які відповідають за участь та посередництво у його становленні. У сучасних умовах розвитку фінансового ринку ключову роль відіграють банківські установи, які займають найбільшу частку серед учасників ринку цінних паперів. Це пояснюється їх можливостями акумулювати тимчасово вільні фінансові ресурси та здатністю ефективно використовувати залучені грошові кошти задля збільшення рівня якості задоволення фінансових потреб економічного сектору.

Особливої актуальності, питання впливу банківського сектору на фондовий ринок, набуває в умовах нестабільного економічного становища, яке досить стрімко прогресує та негативно впливає на інститути фінансового ринку, що заважає підвищенню його ефективності й загальній розбудові.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців дослідженням питань впливу банківських установ на розвиток фондового ринку займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Дзюблюк, О. В., Чмутова І. М., Ясинська Н. А., Кравчук І. С., Болдова А. А., Зелінська В. С., Житар М.О., Ковальова О. М., Михальчишина Л. Г., Сміт А., Фабощі Ф., Хаббард Г., Кендалл М., Хартман П., Башельє Л., Манделл Р.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зазвичай більшість наукових праць присвячено саме одному із видів діяльності банків на фондовому ринку, або емісійній, або інвестиційній, або інфраструктурній. Тому постає необхідність у комплексному дослідженні їх ролі та впливу, як професійних учасників ринку, на загальний розвиток ринку цінних паперів, який є одним з найважливіших секторів ринкової економіки, показником ділової активності суспільства, індикатором його економічного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є дослідження основних тенденцій діяльності банків на фондовому ринку та обґрунтування значущості банківських установ в розвитку фондового ринку.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні найбільшу частку серед загальних операцій на фондовому ринку, займають операції банків, які здійснюються на різних його сегментах: первинному та вторинному, біржовому та позабіржовому, ринку державних та ринку корпоративних цінних паперів, внутрішньому та міжнародному.

Зазвичай, в більшості розвинутих країн, банки дуже широко діють на ринку цінних паперів, але є деякі обмеження, щодо обсягу та видів операцій банків з цінними паперами. Такі обмеження існують для того, щоб мінімізувати ризики, які характерні для операцій з цінними паперами, тоді як класичні банківські операції не створюють проблем для діяльності банківського сектору. В Україні правовідносини, що виникають під час розміщення та обігу цінних паперів й впровадження професійної діяльності банків на фондовому ринку регулюються законодавством, а також Національним банком та нормативними документами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Банки об'єктивно перебувають у центрі багатьох суперечливих, кризових та складно прогнозованих явищ, притаманних ринковій економіці. Водночас саме стрімкий розвиток українських банків став основою формування повноцінних ринкових відносин та сукупності базових елементів, пов'язаних із рухом фінансових ресурсів, без яких функціонування ринкового господарства у нашій країні було б неможливе взагалі.

Згідно з чинним законодавством, а саме Закону України «Про банки та банківську діяльність» (№ 2121-III від 7.12.2000 р.), окрім основних банківських послуг, які в ньому зазначено, банк має право здійснювати також діяльність щодо:

- 1) інвестицій;
- 2) випуску власних цінних паперів;
- 3) зберігання цінностей (у тому числі щодо обліку і зберігання цінних паперів);
- 4) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо фінансових послуг;
- 5) надання послуг адміністратора за випуском облігацій [4].

Крім того, Закон України «Про депозитарну систему» (№ 5178-VI від 06.07.2012) трактує поняття «депозитарна діяльність депозитарної установи» та вимоги до неї, і зазначає, що депозитарна діяльність депозитарної установи може поєднуватися з діяльністю з торгівлі фінансовими інструментами або банківською діяльністю за умови провадження таких видів діяльності окремими структурними підрозділами депозитарної установи [5]. Виходячи з вищенаведеного та практичного досвіду, можна констатувати, що банки здійснюють такі види діяльності:

- емісійну;
- інфраструктурну;
- інвестиційну.

Емісійна діяльність банків обумовлена стрімким розвитком ринкових відносин, що супроводжуються новими способами фінансування потреб банківських установ.

В порівнянні з іншими суб'єктами господарювання, банки України проводять значну частку операцій з цінними паперами на фондовому ринку, що обумовлюється їх можливостями залучати тимчасово вільні кошти та спроможністю ефективно використовувати їх як для задоволення потреб реального сектору економіки, так і для розширення способів розширення їхнього капіталу. Тобто можна сказати, що відбувається достатньо врегульований механізм здійснення емісійної діяльності банками. Це допомагає їм диверсифікувати джерела надходжень фінансових ресурсів за рахунок інструментів ринку цінних паперів. Крім того, такий спосіб дає можливість необмеженій кількості потенційних покупців інвестувати свої кошти в банківські цінні папери. До того ж, такий метод формує відкритий та прозорий імідж банківської установи.

Діяльність банківських установ щодо емісії цінних паперів класифікується в залежності від видів цінних паперів, що випускаються в обіг. А тому, варто зазначити, що розвиток емісійної діяльності банків характеризується й випуском нетрадиційних цінних паперів. Зазвичай, вони емітуються аби підтримувати рівень капіталу банку та для захисту від різного роду ризиків, що пов'язані із операційною діяльністю банківських установ, а також для банківського хеджування. Таку важливу роль відіграють похідні цінні папери. Зокрема, концепція хеджування, в більшості випадках, зосереджена на таких похідних інструментах фондового

ринку, як: валютні та процентні ф'ючерси, варранти та валютні опціони. Такі способи дозволяють банкам стабілізувати рівень капіталу. Оскільки банківський сектор зосереджений на отримання високого прибутку, банки в свою чергу можуть надавати фінансові послуги за допомогою використання похідних цінних паперів у спекулятивних цілях.

Отже, емісійна функція банківських установ є дуже важливою для фінансового ринку, оскільки через випуск цінних паперів банки привертають увагу більшості інвесторів, але для цього потрібно добре зарекомендувати себе інвесторам та створювати оптимальні умови для акумулювання фінансових ресурсів. Тому важливим аспектом в аналізі є дослідження тенденцій випуску банками таких цінних паперів, як акції та облигації.

За даними НКЦПФР станом на 2020 рік загальний обсяг зареєстрованих акцій склав 32,98 млрд. грн., що порівняно з попереднім роком менше майже в два рази.

Таблиця 1.
Емітенти, які зареєстрували найбільші випуски акцій у 2020 році

№	Найменування емітента	Обсяг емісії, млрд. грн.	Частка у загальному обсязі емісій акцій банків, %
1	АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»	6,840	20,74
2	АТ «Перший Український Міжнародний Банк»	4,781	14,49
3	АТ «СБЕРБАНК»	4,300	13,04
4	АТ «Магістральні газопроводи України»	3,851	11,68
5	АТ «Таскомбанк»	1,647	4,99
6	ПАТ АБ «Південний»	1,640	4,97
7	ПраТ «КИЇВСЬКА КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «РОШЕН»	1,000	3,03
8	ПАТ «Банк Восток»	0,796	2,41
9	АТ «Акцент-банк»	0,778	2,36
10	ПраТ «Київстар»	0,655	1,99

Джерело: розроблено авторами з використанням [11]

Варто зазначити, що серед топ-10 емітентів акцій найбільшу питому вагу займають банки України, а саме АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», АТ «Перший Український Міжнародний Банк», АТ «СБЕРБАНК», АТ «Таскомбанк», ПАТ АБ «Південний», ПАТ «Банк Восток» та АТ «Акцент-банк». Таким чином, загальна кількість акцій, випущених цими банками складає 20,782 млрд. грн., що від загального обсягу становить 63%. В такий спосіб, банки формували ефективний механізм залучення фінансових ресурсів, щоб оптимізувати надходження грошових потоків та підтримати на необхідному рівні свій фінансовий стан. Крім того, здійснюючи емісію значного обсягу акцій, простих або привілейованих, банки отримують різного роду права, цим самим підтримуючи рівень конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

Серед емітентів, акції яких користувалися найбільшим попитом на біржовому ринку у 2020 році, є ПАТ «Промінвестбанк», обсяг торгів акціями якого становив на суму 268,71 млн. грн., що є 0,04% від загального обсягу виконаних біржових контрактів. Другий рядок у цьому списку також займає банківська установа – АТ «Райффайзен банк Аваль» з обсягом торгів його акціями 62,77 млн. грн.

Випуск облигацій є важливим джерелом отримання фінансових ресурсів. Адже завдяки борговому фінансуванню, банківські установи диверсифікують напрямки фінансування своїх активних операцій. Також вони випускають облигації для того, щоб фінансувати свої інвестиційні проекти та для рефінансування заборгованості. До того ж, емісія облигацій дозволяє залучити великі обсяги грошових коштів за незначну плату в порівнянні з вартістю депозитних ресурсів. Таким чином, питання боргового фінансування банків на ринку цінних паперів є досить актуальним, через те, що банки потребують значних обсягів фінансових ресурсів, аби забезпечити собі конкурентоспроможність на ринку. Тому, проаналізуємо загальний обсяг випусків облигацій підприємствами та банками в цілому, які зареєстровані Національною комісією цінних паперів фондового ринку.

Таблиця 2.
Обсяг випусків облігацій, зареєстрованих НКЦПФР за 2016 – 2020 роки

Показник	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Загальний обсяг випусків облігацій підприємств, зареєстрованих комісією, млн. грн.	6 760,49	8 350,30	15458,53	11 206 087 404,00	32949,00
Обсяг випуску облігацій банками України, млн. грн.	0,00	2700,00	0,00	200	200

Джерело: розроблено авторами з використанням [10]

Аналізуючи ринок облігацій підприємств України за 2016 – 2020 роки слід зазначити, що він характеризується доволі значним зростанням та розвитком, адже середній абсолютний приріст становить 6547,1 млн. грн. Таким чином, за даний період обсяг облігацій, які були випущені підприємствами з кожним роком зростала, та досягла свого піку в 2019 році, їх обсяг в цьому періоду складав 11206087404 млн. грн, тобто в країні спостерігається ефективно розміщення облігацій, що цим самим характеризує економічну активність. В 2020 році випуск облігацій знову скоротився, однак він все ще знаходиться на високому рівні, в порівнянні з попередніми роками. Такі коливання пояснюються проведенням політики очищення фондового ринку від «сміттєвих паперів», цим самим забезпечивши на фінансовому ринку прозорість та захищеність.

Якщо звернути увагу на випуск облігацій українськими банками, то дана ситуація характеризується недостатньою їх активністю в цьому сегменті емісійної діяльності, що пов'язано перш за все з низькою ліквідністю та відсутністю попиту на них з боку інституційних інвесторів. Це підтверджується відсутністю випуску облігацій в 2016 та 2018 роках. Втім, в 2017 році зареєстровано випуск облігацій на суму 2 700,00 млн. грн., що протягом аналізованого періоду є найбільшим показником. А в 2019-2020 роках відбулося зменшення цієї суми на 2 500 млн. грн. Серед банків, які випускали облігації і які користувалися найбільшим попитом на біржовому та позабіржовому ринках в 2020 році є АТ «ТАСКОМБАНК» та АТ «КРЕДОБАНК», які не поступаються іншим суб'єктам господарювання.

Тобто, можна зробити висновок, що випуск облігацій не розглядається банками, як основне джерело залучення фінансових ресурсів.

Позитивним можна вважати факт загального збільшення обсягів зареєстрованих НКЦПФР облігаційних випусків, а це свідчить про зростання інтересу до цього фінансового інструменту та можливості залучення додаткових коштів шляхом випуску облігацій.

Крім того, банки випускають і інші цінні папери, серед яких сертифікати ФОН та іпотечні облігації. Але активність вітчизняних банків в цьому напрямку досить низька і лише 3 банки залучали кошти за рахунок сертифікатів ФОН. Щодо емісії іпотечних облігацій, то тільки 2 вітчизняних банки за весь час їх випускали, зокрема це стосується Укргазбанку та Банку Хрещатик [10].

Свою професійну діяльність на фондовому ринку України банки здійснюють на підставі ліцензій, що видаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Особливість діяльності банків на фондовому ринку полягає і в їхній інфраструктурній функції. Досить часто на фінансовому ринку банківські установи займаються брокерською діяльністю чи андеррайтингом, також вони відіграють неабияку роль серед депозитарної діяльності. Нерідко депозитарна діяльність поєднується з кліринговою діяльністю.

Задля підвищення ефективності внутрішнього ринку державних цінних паперів, а також для зростання їх оборотності та ліквідності, Кабінет міністрів України відповідно до постанови «Про запровадження інституту первинних дилерів на ринку державних цінних паперів» створив новий інститут первинних дилерів, головною метою якого є залучення фінансових потоків, в першу чергу до державного бюджету, тих заощаджень фізичних та юридичних осіб, які не беруть участь у фінансовому обігу.

Станом на 2020 рік, кількість первинних дилерів на ринку цінних паперів України налічує 11 банків, серед яких найбільший обсяг облігацій внутрішньої державної позики придбав державний ПриватБанк. Потрібно відмітити, що завдяки інституту первинних дилерів виграють всі учасники фінансового ринку, оскільки держава залучає нові фінансові ресурси, банки в свою чергу отримують дохід, а фізичні та юридичні особи отримують альтернативу звичайним депозитам й диверсифікують свої вкладені грошові кошти, оскільки ОВДП є надійними та найменш ризиковим фінансовим інструментом.

Станом на 2020 рік основними торговцями цінними паперами з найбільшим обсягом виконаних та укладених біржових контрактів з облігаціями внутрішньої державної позики на біржовому ринку були банки, серед яких найбільшим виступає АТ «СІПІ БАНК» з обсягом 74577,06 млн. грн. А на позабіржовому ринку головним торговцем ОВДП виступає ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК», відсоток від загального обсягу виконаних договорів становить 14,99%.

На сьогоднішній день в Україні депозитарна система характеризується відповідною розвиненістю, а як наслідок – це сприяє забезпеченню привабливості фондовому ринку як для національних, так і для іноземних

інвесторів. Так, в інфраструктурі фондового ринку діє близько 175 депозитарних установ, з яких лише 48 банківських установ мають ліцензію на здійснення депозитарної діяльності [10].

Таблиця 3.
Депозитарні установи за найбільшим розміром номінальної вартості цінних паперів власників станом на 31.12.2020

№	Найменування депозитарної установи	Номінальна вартість цінних паперів власників, що обліковуються депозитарними установами, млрд. грн.
1	АТ «УКРЕКСІМБАНК»	684,36
2	Національний Банк України	343,71
3	ПАТ АБ «УКРГАЗБАНК»	276,97
4	АТ КБ «Приватбанк»	201,15
5	АТ «Ощадбанк»	147,36
6	АТ «СІПБАНК»	132,8
7	АТ «РайффайзенБанк»	67,15
8	ТОВ «ІНВІНТУМ»	52,58
9	АТ «ПУМБ»	49,8
10	АТ «АЛЬФА-БАНК»	47,69

Джерело: розроблено авторами з використанням [11]

Пріоритетним розвитком інфраструктури фондового ринку є розбудова депозитарної системи, яка забезпечує обслуговування обігу цінних паперів. Так, аналізуючи діяльність банків, як депозитарних установ, слід зазначити, що на сьогоднішній день АТ «УКРЕКСІМБАНК» виступає найбільшою депозитарною установою серед банків, в якому обліковується значна частка номінальної вартості цінних паперів на суму 684,36 млрд. грн. Перш за все, така висока позиція банку пояснюється тим, що ця депозитарна установа проводить досить вдалу політику щодо обслуговування обігу цінних паперів та за останній рік значно збільшила їх кількість.

Також, не менш важливим великим учасником депозитарної діяльності є АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Варто зазначити, що обсяг облікових операцій з цінними паперами даного банку складав 201,15 млн. грн. Тобто, можна сказати, що цей банк активно рухається в напрямку розвитку.

Отже, слід зазначити, що депозитарні установи, серед яких є і банки, є провідними учасниками ринку цінних паперів, які розвиваються в стратегічному напрямку та ефективно проводять свою діяльність.

Також банки, виконуючи свою інфраструктурну функцію, відтворюють процес інвестування частини пенсійних коштів недержавних пенсійних фондів (НПФ) у цінні папери, розміщуючи їх. А інколи банківські установи виступають в ролі засновників, що більш відповідає західній моделі банків. Таким чином банкам, що мають у своєму розпорядженні НПФ, простіше співпрацювати із західними інвесторами, серед яких чимало іноземних пенсійних фондів. До прикладу можна взяти Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України, вартість активів якого становить 1605,77 млн. грн. станом на 2020 рік. Також до цього списку відносяться НТ «Недержавний корпоративний пенсійний фонд ВАТ «Укрексімбанк» та Відкритий пенсійний фонд «ПРИВАТФОНД», загальна вартість активів яких становить 554,68 млн. грн.

В більшості розвинених країн, банки є лідерами в інвестиційній сфері. Зокрема, вони роблять ефективні вкладення в інструменти фондового ринку. Також, банківські установи можуть придбавати пайові та боргові цінні папери й розміщувати їх в своїх інвестиційних портфелях.

Інвестиційні банківські портфелі розрізняють двох типів:

- активний – той, що зорієнтований на отримання основного доходу внаслідок операцій із цінними паперами на активному ринку;
- пасивний – той, що зорієнтований на отримання доходу у формі процентів і дивідендів.

Банки створюють такі портфелі аби отримати прибуток та задовольнити свої фінансові потреби, або контролювати потенційний об'єкт інвестування. Таким чином, банки намагаються збільшувати інвестиційний потенціал й мати більший вплив на фінансовий ринок. Але ця діяльність має місце лише за умови наявності добре розвинутої та дієвої інфраструктури та відповідного оптимального середовища.

Також, варто звернути увагу на те, що банківські установи досить часто поєднують професійну діяльність на фондовому ринку із діяльністю з наданням фінансових послуг. Тобто, їм навіть не потрібно користуватися послугами брокерів та інших посередників. Вони можуть придбавати цінні папери на свій власний розсуд та за власні кошти. Таким чином, банк виступає в ролі інвестора, коли купує цінні папери. А сама процедура включає в себе три етапи: розміщення банком заявки на купівлю цінних паперів, укладання між банком і продавцем цивільно-правового договору на придбання цінних паперів та виконання угоди шляхом зарахування коштів на рахунок продавця та отримання банком придбаних фінансових інструментів.

В таблиці 3 наведені основні види цінних паперів придбаних банками.

Таблиця 4.
Придбані цінні папери банками за 2016-2020 рр., млн. грн

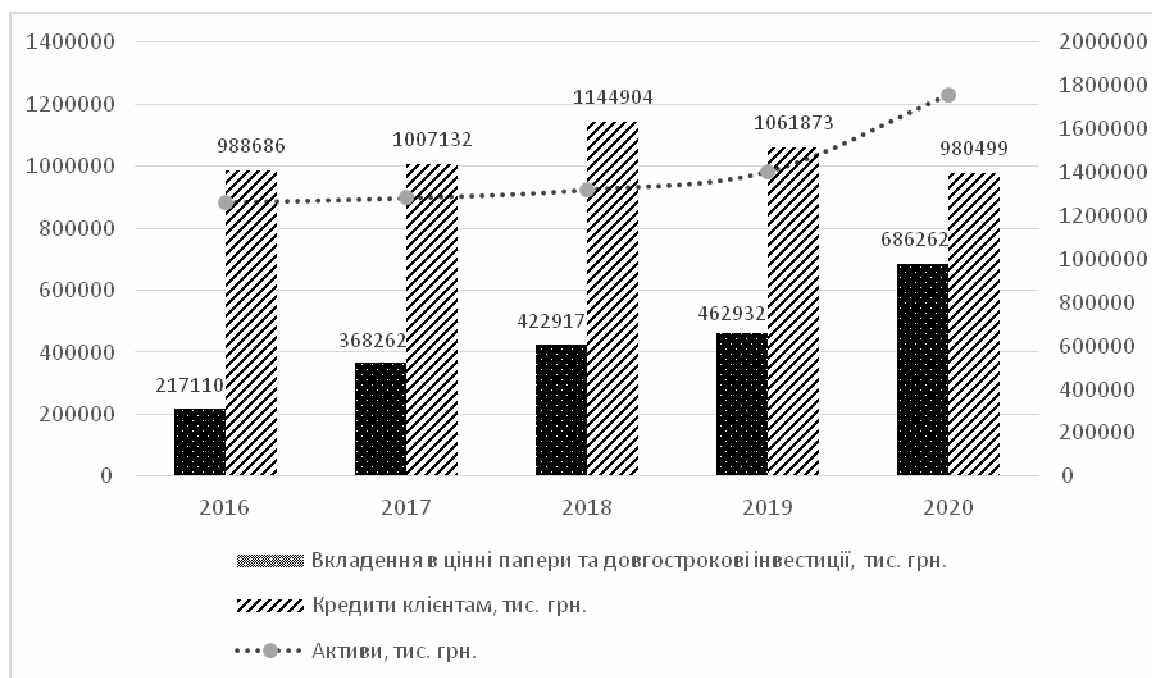
Показник	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Боргові цінні папери	333495,03	361000,86	420250,54	386603,65	627175,29
Акції та інші форми участі в капіталі	1888,61	996,51	581,66	527,20	974,33
Похідні фінансові інструменти	45881,57	56269,18	317,27	894,20	630,59

Джерело: розроблено авторами з використанням [9]

Аналізуючи обсяг придбаних банками боргових цінних паперів за 2016 – 2020 роки слід зазначити, що в 2016 році їх було придбано на суму 333495,03 млн. грн. і впродовж наступних років відбувається тенденція до збільшення купівлі банками цих цінних паперів. Зокрема, така ситуація пояснюється досить високою активністю банків на ринку капіталів. Якщо говорити про похідні фінансові інструменти, можна побачити тенденцію до зменшення їх купівлі, так в 2020 році похідних цінних паперів було придбано на суму 630,59 млн. грн., що більш ніж на 700 % менше, ніж у 2016 році. Такий незначний обсяг купівлі похідних цінних паперів пояснюється насамперед незадовільним станом ринку деривативів. Тобто недосконалість нормативно-правового регулювання щодо обігу похідних фінансових інструментів, нерозвиненість ринку базових активів та недостатній рівень розвитку інфраструктури стримує перехід ринку похідних цінних паперів на новий рівень.

Слід зазначити, що банківські установи з великою обережністю формують інвестиційну політику й чітко створюють портфель цінних паперів, враховуючи різні ризики. Кожна банківська установа формує свій інвестиційний портфель в залежності від поставлених цілей та завдань. Але, більшість банків вкладає кошти в державні цінні папери, оскільки вони майже безризикові, навіть якщо вони найменш прибуткові. Звичайно, банківський сектор намагається дотримуватися консервативної політики, але відсутність досконалого законодавства та прав інвесторів й акціонерів створюють неабиякі проблеми розвитку інвестиційної діяльності банків.

Розглянемо структуру кредитно-інвестиційного портфелю та активів банків України на рисунку.

Рис. 1. Структура кредитно-інвестиційного портфелю та активів банків в Україні 2016 – 2020 рр.

Джерело: розроблено авторами з використанням [9]

Аналізуючи структуру кредитно-інвестиційного портфелю українських банків, відмічаємо, що за останні 5 років частка вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції в загальній структурі портфелю зросла з 18,3% до 42,9%, що обумовлено зростанням доходності ОВДП України. Також це свідчить про активізацію інвестиційної діяльності банків з метою диверсифікації фінансових ризиків, які можуть негативно вплинути на вкладення. Якщо говорити про кредити, надані клієнтам, то слід зазначити, що спостерігається негативна тенденція, оскільки значний вплив на цю ситуацію мала нестабільна ситуація в країні й брак якісних позичальників. До того ж, існують певні чинники, які стримують розвиток кредитної діяльності, а саме ризик неповернення кредитів, наявність у банків більш дохідних і менш ризикових напрямлень розміщення ресурсів та низька довіра вкладників до банківського сектору. Однак, варто зазначити, що тенденція інвестування в цінні папери постійно зростає, на відміну від кредитування. Перш за все, це говорить про те, що банківські установи

надають перевагу більш перспективному та надійному напрямку отримання прибутку. Як бачимо на рисунку, досить стрімко зросли банківські активи в 2020 році й такий позитивний результат пояснюється зростанням міжнародних резервів в доларовому еквіваленті, а також їхньої переоцінки у гривневому еквіваленті у зв'язку зі зміною курсу гривні до іноземних валют за цей період.

Висновки. Отже, можемо підсумувати, що на сьогодні банківська система характеризується значним обсягом та кількістю операцій на фондовому ринку, особливо тих, що стосуються емісійних процесів та таких видів посередництва як андеррайтинг, брокерська та дилерська діяльність, які проявляються через участь в операціях в депозитарних установах та НПФ. Не менш важливу роль відіграє й інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку, що передбачає вкладення власних та залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів на ринку від свого імені. Таким чином, під час проведення аналізу тенденцій діяльності банківських установ та інших суб'єктів господарювання, які на пряму пов'язані з ними, на ринку цінних паперів спостерігається очевидність і неминучість процесу поглиблення значущості банків у становленні автентично досконалого вітчизняного фондового ринку.

Список літератури.

1. Болдова А. А., Романова Г. І. Інвестиційна діяльність банків України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2013. № 1. С. 6-13.
2. Гарбар Ж. В., Гарбар В. А. Напрями діяльності банків на фондовому ринку України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 13, Ч. 2. С. 119–124.
3. Житар М. О., Зелінська В. С. Аналіз сучасного стану формування інвестиційного портфеля банків України та управління ним: проблемні аспекти. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 28. Ч. 2. С. 54–57.
4. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
5. Закон України «Про депозитарну систему України» від 06.07.2012 № 5178-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text>
6. Ковальова О. М. Пріоритети реформування професійної діяльності на фондовому ринку. Бізнес-Інформ. 2018. № 7. С. 211-215.
7. Кравчук І. С. Розвиток ринку банківських облігацій в Україні. Бізнес-Інформ. 2014. № 4. С. 366-371.
8. Михальчишина Л. Г. Стратегія вдосконалення ринку цінних паперів в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2016. Вип. 249. С. 306-314.
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
10. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
11. Річний звіт НКЦПФР за 2020 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12530000>
12. Чмутова І. М., Пересунько О. В. Комплексний підхід до аналізу операцій банку з цінними паперами. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. № 28. С. 219–228.
13. Ясинська Н. А., Кортельова А. В. Інвестиційна активність вітчизняних банків та перспективи її підвищення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 684. С. 343–346.
14. Garralda J. M. S. Financial Disintermediation in International Markets and Global Banks Funding Models. Banco De España Estabilidad Financiera. 2014. № 26. P. 109-132.

References.

1. Boldova, A. A. and Romanova, H. I. (2013), “Investment activity of Ukrainian banks”, *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 6-13.
2. Harbar, Zh. V. and Harbar, V. A. (2015), “Areas of activity of banks in the stock market of Ukraine”, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 13, pp. 119-124.
3. Zhytar, M. O. and Zelins'ka, V. S. (2018), “Analysis of the current state of formation of the investment portfolio of Ukrainian banks and its management: problematic aspects”, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 28, pp. 54-57.
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), Law of Ukraine “On banks and banking”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Accessed 05 Dec 2021).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), Law of Ukraine “On Depository System of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text> (Accessed 05 Dec 2021).
6. Koval'ova, O. M (2018), “Priorities for reforming professional activities in the stock market”, *Biznes-Inform*, vol. 7, pp. 211-215.
7. Kravchuk, I. S. (2014), “Development of the bank bond market in Ukraine”, *Biznes-Inform*, vol. 4, pp. 366-371.
8. Mykhal'chyshyna, L. H. (2016), “Strategy for improving the securities market in Ukraine”, *Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, vol. 249, pp. 306-314.
9. Official site of the National Bank of Ukraine (2021), available at: <https://bank.gov.ua/> (Accessed 05 Dec 2021).

10. Official site of the National Commission on Securities and Stock Market (2021), available at: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (Accessed 05 Dec 2021).
11. Official site of the National Commission on Securities and Stock Market (2021), “NSSMC Annual Report for 2020”, available at: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12530000> (Accessed 05 Dec 2021).
12. Chmutova, I. M. and Peresun'ko, O. V. (2014), “A comprehensive approach to the analysis of bank operations with securities”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, vol. 28, pp. 219-228.
13. Yasyns'ka, N. A. and Kortel'ova, A. V. (2010), “Investment activity of domestic banks and prospects for its increase”, *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika*, vol. 684, pp. 343-346.
14. Garralda, J. M. S. (2014), “Financial Disintermediation in International Markets and Global Banks Funding Models”, *Banco De España Estabilidad Financiera*, vol. 26, pp. 109-132.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2021 р.